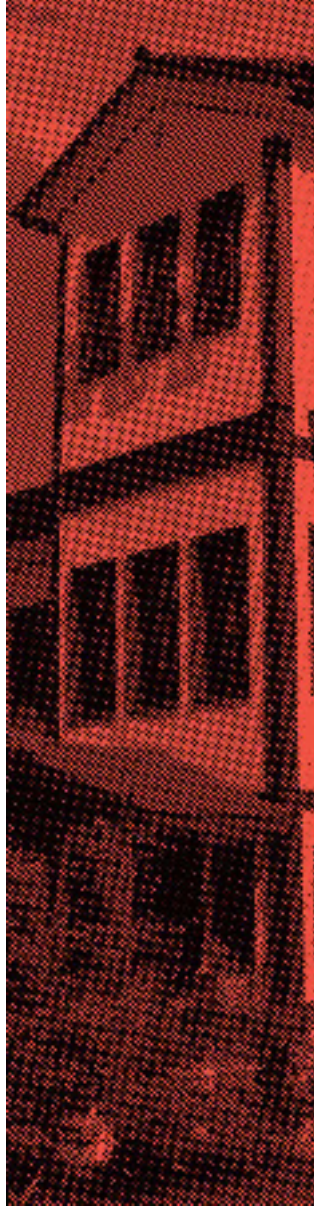

Hüseyin
Rahmi
Gürpınar

**KUYRUKLU
YILDIZ
ALTINDA
BİR
İZDİVAÇ**

Hüseyin Rahmi Gürpınar

Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç

«Elips Kitap»

Gürpınar H.

Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç / H. Gürpınar — «Elips Kitap»,

“Dünyaya kuyruklu yıldız çarpacakmış!” Emine Hanım, “tü, tü” diye birkaç defa yakasına tükürerek çarpıntısını gidermeye uğraştıktan sonra: “Aman, ben de korkacak bir şey sandım! Ne kadar telaşçısın kardeş... Çarpacaksa çarpsın. Ne var? Kapımı kapar, evceğizimde otururum. Bir yere çıkmam. Şimdi karılar, ‘Nasıl çarpacakmış, bakalım.’ diye sürü sürü seyre giderler... A, gitmem, gitmem... İt, köpek arasında çiğnenmeye vaktim yok!” Bedriye Hanım, sinirli bir kahkahayla: “Emine kardeş... Sen ne kadar aptalmışsın! Hiç o koca mefret, o saçaklı Raziye bu dünyaya çarpar da senin evin kalır mı ki kapını kapayıp da içinde oturacaksın?”

“Hanım, benim evime bir şeycik olmaz. O, helal parayla yapıldı. Kazasker Efendi’nin Çarşamba’daki konağı yıkıldığı vakit onun kerestesiyle kuruldu. İçine kullandıkları yağhane direklerini sen göreydin şaşardın! Bu dünya yıkılır da gene bizim evimiz yerinde durur. Büyük zelzelede ne kâgir yapılar göçtü de evimizin bir kıymığı yerinden oynamadı. Tevekkülün gemisi batmaz. Sen merak etme...”

Edebiyatımızda doğalcılığın ve gerçekçiliğin en önemli kilometre taşlarından biri olan Hüseyin Rahmi Gürpınar, sanatı, halkı yüceltmek için bir araç olarak görmüş bu nedenle üzerine gitmediği, eleştirip alay etmediği hiçbir toplumsal kurum bırakmamış, sanat yaşamı boyunca hep aklın ve mantığın yanında olmuş, eserleriyle toplumun çağdaşlaşması yolunda yobazlığa, gericiliğe, bağnazlığa, sömürücülüğe karşı savaşmıştır; bunu yaparken mizah ögesini ustaca kullanmış, İstanbul’un kenar semtlerinde, mezarlıklarında, Çingene mahallelerinde, köşklerinde, Şirket-i Hayriye vapurlarında, gazinolarında, sayfiyelerinde dolaşmış, okurlarını da dolaştırmıştır. Eserlerinde yapmacıksız bir yerlilik vardır; konak hanımefendisinden gündelikçiye, mirasyedilerden iç güveyilere, dilencilerden dadılara, kalfalara, Çingenelerden Rumlara, Ermenilere, Yahudilere kadar kimi ve neyi konu almışsa onu yerli renkleriyle betimlemesini bilmiştir.

© Gürpınar H.

© Elips Kitap

Содержание

ÖN SÖZ	6
1	7
2	16
3	20
Конец ознакомительного фрагмента.	26

Hüseyin Rahmi Gürpınar

Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç

ÖN SÖZ

Gezegen, kız kardeşleri içinde yer yuvarlağımız tam gençlik çağındadır. Her gezegenin anası, sonu yok uzayın karanlıkları ve güneşin nurları arasında şenlikle yuvarlanarak ulaştığı ömrü çok şükür bugüne kadar sağlık ve esenlikle geçirdi. Şimdi bazı kuruntulular ağır bir hastalık -daha iyimser düşünenler- hemen sezilir sezilmez hafif bir nezle geçireceğini haber veriyorlar.

Bundan dolayı niçin telaşlanmalı efendim? Anamız, yaratılış çağından beri uzaydaki o nazlı salınışında bu perçemli, bu oynak, bu yoldan çıkmaya istidatlı kız kardeşlerinin böyle yaklaşma cilvelerine kim bilir kaç defa daha uğramıştır. Ama üzerinde bundan doğan bir felaket izi görmüyoruz. İnanın ki bu sefer de gene öyle olacaktır. Ne baş ağrısı ne nezle, hemen hiçbir şey duymayacağız. Sözlerimin ne kadar doğru olduğunu 5 Mayıs'ın ertesi günü gene şu satırlara baktığınız zaman göreceksiniz, benim şimdi yaptığım gibi siz de o zaman bol bol güleceksiniz.

Gerçek böyledir de bu telaşlar, bu söylentiler, bu heyecanlar, hele tanınmış, büyük imzalar altındaki o ürkütücü makaleler ne oluyor diyeceksiniz. Ah efendim... İnsanların gerçekleri kabul etmek için nasıl ayak dirediklerini bilirsiniz. Bu konuda size, haddim olmayarak küçük bir öğüt vereyim mi? İnsanoğlunun korktuklarından ziyade korkmadıkları şeylerden çekininiz. Ta vaaz verenlerden tutunuz da teknik bilgi sahiplerine kadar insanların bilginleri de filozofları da öbür kardeşlerini korkutma düşkünlüğünden kendilerini alamıyorlar. Bir gerçekçi olarak böyle söylüyorum. Ama bir romancı olarak öyle demeyeceğim. Öbür meslektekiler gibi sözün yalan veya doğru olma ihtimalinden bahsedeceğim ki bu da benim sanatımın hakkıdır.

Hilesini önceden meydana koyan bir hokkabaz gibi size gerçeği böyle açıkça söyledikten sonra gene korkarsanız artık kabahat bende değildir.

7 Nisan, yıl 1326

Hüseyin Rahmi

1

Bedriye Hanım, bahçe üzerindeki küçük odanın penceresinden bitişik komşunun tahta kaplamasına yumruğuyla helecanlı helecanlı vurarak haykırıyordu:

“Kardeşim Emine, neredesin? Pencereye gel, bak, sana ne söyleyeceğim!..”

Bir cevap alamayınca kendi kendine:

Aman bu karı da ne miskinidir! Kıyametler kopsa o kuytu odadan dışarı çıkmaz. İçeride haşrolur kalır...

Yumruklarının şiddetini iki kat arttırarak:

“Emine Hanım, azıcık pencereye gel... Bak neler olacakmış neler... Dünyaya yıldız çarpacakmış... Merakımdan bir yerlerde duramıyorum... A, bak karı ses bile vermiyor. (yumruğu daha şiddetle indirerek) Ölü müsün ayol? Azıcık kıpırda!”

Emine Hanım, yavaşça penceresini açıp başını dışarıya çıkararak:

“Oğlanı yeni uyuttum. Vurma öyle hızlı hızlı. Ev temelinden sallanıyor!”

“A, daha neler... Benim yumruğumdan ev sallanır mı hiç?”

“A, nasıl sallanmaz! Tavanın aralıklarından pıtır pıtır tozlar dökülüyor. Bir iki gündür çocuk rahatsız. Ziyade huysuzlanıyor. Uyutuncaya kadar akla karayı seçtim.”

“Haberin yok mu?”

“Ne var? Gene Sıtkı karısını mı boşadı?”

“Hay yere batsın Sıtkı da karısı da!.. Bu öyle karı boşama filan keyfiyeti değil. İş fena...”

“Ne olmuş canım?”

“Ortalık çalkanıyor... Bursa’da sağır sultan duydu. Senin hâlâ bir şeyden haberin yok. Ah ne felaket...”

“Ay, yüreğimi oynatma öyle! Meraklanınca boğazıma bir şey tıkanıyor. Fena oluyorum. Evvelki kadar keder götüremiyorum. Acıklı bir şeyse hiç söyleme, rica ederim...”

“Acıklının acıklısı! Evlere barklara şenlik! Dostlar başından ırak!..”

“Etme... Bedriye, etme... İşte yüreğim gümbürdemeye başladı. Acaba hacıbabama selamünkavlen (inme) mi geldi? Söyle, bayılacağım!..”

“Dünyaya kuyruklu yıldız çarpacakmış!”

Emine Hanım, “tü, tü” diye birkaç defa yakasına tükürerek çarpıntısını gidermeye uğraştıktan sonra:

“Aman, ben de korkacak bir şey sandım. Ne kadar telaşçısın kardeş... Çarpacaksa çarpsın. Ne var? Kapımı kapar, evceğizimde otururum. Bir yere çıkmam. Şimdi karılar, ‘Nasıl çarpacakmış, bakalım.’ diye sürü sürü seyre giderler... A, gitmem, gitmem... İt, köpek arasında çiğnenmeye vaktim yok.”

Bedriye Hanım, sinirli bir kahkahayla:

“Emine, kardeş... Sen ne kadar aptalmışsın! Hiç o koca mefret, o saçaklı Raziye bu dünyaya çarpar da senin evin kalır mı ki kapını kapayıp da içinde oturacaksın?”

“Hanım, benim evime bir şeycik olmaz. O, helal parayla yapıldı. Kazasker Efendi’nin Çarşamba’daki konağı yıkıldığı vakit onun kerestesiyle kuruldu. İçine kullandıkları yağhane direklerini sen göreydin şaşardım! Bu dünya yıkılır da gene bizim evimiz yerinde durur. Büyük zelzelede ne kâgir yapılar göçtü de evimizin bir kıymığı yerinden oynamadı. Tevekkülün gemisi batmaz. Sen merak etme...”

“Emine, sen ne kayıtsız kadınsın? Vallahi korkudan bu gece gözüme uyku girmediydi.”

“Korkma, hepsi yalan. Müneccim uydurması. Ne çarpacağı var ne bir şey. ‘Küllü müneccimün kezzâb’, her müneccim yalancıdır. Hacıbabam daima öyle söylemez mi? Geçenlerde de öyle dediler. Gene bir kuyruklu görünmedi miydi? Çarpacak dediler. Gökten ateş yağacak dediler. Bilmem daha ne haltlar ettiler. Hiçbirinin aslı çıktı mı? Hay söyleyenlerin kemikleri çarpılsın inşallah! O geçenki

kuyruklu için bir ucu yerde bir ucu gökte dediler. Atiye Hanım'ın evinden gözükiyormuş. Bir gece akşam yemeğinden sonra oraya gittik. Şöyle Cerrahpaşa Camisi'nin yanına doğru havada iri, sorguç gibi bir şey gördük. İşte o imiş. Bu kadar lakırtı meğerse onun içinmiş...”

Üst taraftaki komşu Emeti Hanım, bahçe duvarının önünde dibi yukarı, yani tersine konulmuş bir eski küfenin üstüne çıkarak kınalı saçlarını gösterir:

“A çocuklar, nedir bu telaşınız? Vıcır vıcır gene orada ne ötüşüyorsunuz?”

Bedriye Hanım: “Kuyrukluyu söyleşiyoruz Emeti Hanımcığım.”

Emeti Hanım: “Hangi kuyruklu?”

Bedriye Hanım: “A, kaç tane var kadının?”

Emeti Hanım: “Kaç tane istersin? Sokak dolusu var.”

Bedriye Hanım: “Biz, o sokaktaki kuyrukluları söylemiyoruz canım... Gökteki kuyrukluyu konuşuyoruz. Birkaç haftaya kadar dünyaya çarpacakmış diyorlar.”

Emeti Hanım: “Siz gökteki kuyrukludan korkmayınız. Yerdekilere korkunuz. Bu berikiler daha tehlikeli.”

Bedriye Hanım garipseyerek:

“Bu yerdekiler hangileri a kuzum?”

Emeti Hanım: “Hangileri olacak? Guguruklarının tepelerine, yalancı pırlantadan birer iğne ilştirip çarşaflarının eteklerini birer arşın yerlerde sürüyerek sokaklarda gezen kuyruklular.”

Bedriye Hanım: “İlahi Emeti Hanımcığım!.. Kıyametler kopsa sen gene böyle gençlerle uğraşmaktan vazgeçmezsin. O zavallı hanımların kuyruklu olup da kime çarptıkları var?”

Emeti Hanım hiddetle:

“Nasıl, nasıl? Onların çarpışlarına uğrayıp da az delikanlı hurdaya dönmedi?”

Emine Hanım, hafif hafif gülererek:

“Yıldız çarpıp da kıyamet kopacak diyorlar da bak, kadın hâlâ ne düşünüyor.”

Emeti Hanım, kızarak başını duvarın üzerinden biraz daha uzatır:

“Düşünürüm besbelli. Yeğenimin oğlu Behçet'e geçenlerde böyle yapma pırlanta iğneli kuyruklunun biri çarpmış da oğlan üzüntüsünden kendini az kaldı bahçedeki dut ağacına asıyordu. Yazık değil mi? Yirmi ikisinde tosun gibi delikanlı.”

Bedriye Hanım: “Şimdi öyle şeyler düşünülecek zaman değil... Bu yukarıki yıldız çarparsa hepimiz tuzla buz olacaktı.”

Emeti Hanım: “Sus kızım, içim fena oldu. Kim söylüyor onu?”

Bedriye Hanım: “Ulemalar... Kitapta yerini görmüşler.”

Emeti Hanım: “Sen sakla Rabb'im, cümle Muhammed ümmetini, bu Emeti kulunu da... Kıyamet alametleri. İşte ben gene söylerim. Bu gökteki kuyruklu, yerdekilerin kötülüğünden çıktı. Geçen sene Dizdâriye taraflarında bir paşanın katırı doğurdu dediler de inanmadıydık. İşte bakınız, doğruymuş! Demek vakitler yakın. Yapı da pek çoğaldı. İşte bu birkaç şey kıyamet alametidir. Biz, büyükbabalarımızdan, analarımızdan öyle işittik.”

Emine Hanım'ın kızı Mebrure birdenbire odaya, annesinin yanına girerek sorar:

“Anne ne konuşuyorsunuz?”

“Yavaş kızım, kardeşin uyanacak! Sanki bu dünyaya bir kuyruklu yıldız çarpacakmış da hepimiz tuzla buz olacaktı!.. Gel bak, dinle, onu anlatıyorlar.”

“Ay, ben korkarım anne! Ne vakit çarpacakmış?”

“Bilmem. Gel de sor.”

“Bedriye Hanım teyze... Kuyruklu bize ne vakit çarpacakmış?”

“Önümüzdeki mayısın bilmem kaçında sabaha karşı çarpacakmış diyorlar.”

Emine Hanım: “Çarpacağını böyle günüyle, saatıyla nasıl biliyorlar? Kuyruklu, filan günde filan saatte çarpacağını diye bu dünyaya telgraf mı göndermiş?”

Emeti Hanım, duvarın arkasından haykırarak:

“İnanmayınız, inanmayınız... Külli müneccimün kezzâb... Büyülerine at nalı, tavşan başı... Gene büyük bir büyü yaptılar da onu tutturmak için bu koskoca yalanı kapıp ortaya salıverdiler.”

Bedriye Hanım: “Yalan değil, yalan değil... Ben kuyruklunun resmini gördüm.”

Emeti Hanım: “Ay, nerede gördün? Aman aman, bu zamane insanların yapmayacakları yok. Ne çabuk resmini çıkardılar?”

Bedriye Hanım: “Telgrafçıların evinde gördüm. Bilirsiniz ya, onun oğlu İrfan, Frenkçe okur. Ötüme bir büyük kitap açtı. İçinde bütün yıldızların, ayların, güneşlerin resimleri var.”

Emeti Hanım: “Ah, tevekkeli değil, Tanrı’nın sırlarına ermek için böyle gökteki ayların, yıldızların resimlerini çıkarınca işte sonu böyle olur. Bize kuyruklu da çarpar, kuyuksuzu da...”

Bedriye Hanım: “Bu kitabın içinde ne yok, ne yok, ne yok hanım... Birçok tekerlekler, yarım aylar, bütün aylar... Âşık yolunu şaşırdı gibi, endişe gibi çizgiler... Üç köşeli, dört köşeli şekiller... Anasına, babasına pay veren çiçeğine benzer bir şeyler... Tentene gibi, Hristo teyeli gibi kıvrıntılar... Sümüklü böcek gibi, solucan gibi hayvancıklar. İrfan Bey hep onları adlarıyla, sanlarıyla anlatıyor. O kitapta kuyruklu bir tane değil ki... Dolu. Hepsinin zamanı varmış. Kimisi on senede kimisi yirmi, otuz, kırk, elli, altmış, yüz, daha bilmem kaç senede bir gelip bizim dünyamızın yanından geçermiş.”

Emeti Hanım, sinirlilikten birkaç defa geçirerek:

“Aman aman, geçsin! Kimseyi incitmeden geçsin. İki gözüm, bizden ırak olsun!”

Mebrure: “Anne, biz de gidip kuyruklunun resmine bakalım... Kedi kuyruğu gibi mi, Karaman kuyruğu gibi mi acaba?”

Emeti Hanım: “Gecenin birinde gelip de çatarak evlerimizin damlarını gümbür gümbür başımıza indirirse kedi kuyruğunu sen o zaman görürsün!.. Aman bu şimdiki tazeler... Ne işitirlerse hemen görmeye kalkan bu deli kızlar...”

Bedriye Hanım: “İrfan Bey, kitaptaki birçok kuyrukluların içlerinden bir tanesini parmağıyla göstererek ‘Gelip de bize çatacak diye korktuğumuz haspa işte bu.’ dedi.”

Emeti Hanım: “Kız, nasıl şey? Tarif et. Meraktan çatlayacağım... Ben de gidip göreyim bari...”

Bedriye Hanım: “Ah, nasıl tarif edeyim anacığım?.. Deniz kızı mı desem, Ankara keçisi mi, yoksa Van kedisi gibi mi desem? İşte öyle saçaklı bir kafa. Badem gibi çekik çekik gözler... O taranmış, beyaz keten gibi nurlu saçlar, ta topuklara kadar inmiş...”

Emeti Hanım: “Kız, ihtiyar mı, ak saçlı mı?”

Bedriye Hanım: “A, ihtiyar zahir... Âdeta akpapa... O kitapta yazıyor, bilmem kaç yüz yaşındaymış.”

Emeti Hanım: “Bize dokunmasın da Tanrı’m daha uzun ömürlü etsin.”

Mebrure: “Anne, n’olur, biz de gidip görelim...”

Emine Hanım: “Gideriz, görürüz. Gürültü etme. Haydar uyanacak.”

Bedriye Hanım: “Adı da var. Dur bakayım neydi? Şey... Halamın yıldızı...”

Emeti Hanım: “Ah, çarçabuk kuyrukluyla hısım akraba oluverdiler... Onların halasıysa iki gözüm, benim de teyzem olsun, bize dokunmasın...”

Mebrure: “Benim de büyük anam olsun.”

Bedriye Hanım: “Benim de kaynanam olsun bari...”

Hep bir ağızdan birer kahkaha salıverdiler. Gürültüden salıncakta Haydar uyanır. Bir ağlama bir yaygaradır başlar... Emine Hanım, pencereden çekilip çocuğu sallayarak:

“Uyandı oğlan a dostlar niiiinni
Haydi gidin hoşhoşlar niiiinni
Benim yavrum uyanacak niiiinni
Gülüşmeyin hanımlar niiiinni
e... e... e... eh...”

Emeti Hanım: “Kızım Bedriye, kuyrukluyu kaynanana benzetme. Eğer hırçınlığı ona çekerse Allah esirgesin, bu dünya altüst olur...”

Bir ikinci kahkaha sağanağı başladığı sırada Emeti Hanım’ın başı birdenbire duvarın arkasından kaybolur, sesi kesilir.

Bedriye Hanım, Mebrure’ye: “A, hatun ne oldu? Birdenbire lakırtıyı kesti. Oradan kayboldu. (haykırarak) Emeti Hanımcığım? Düştün mü, ne oldun?”

Emeti Hanım, biraz derinden:

“Ah, ne olacağım?... Üstüne bastığım küfenin dibi çıktı. Göğsüme kadar içine gömüldüm. Ne kalçam ne kuyruk sokumum kaldı. Hep sıyrıldı. Hurd oldum, şöyle hurd... Nene lazım senin a alık kahpe, küfeye çıkıp da komşularla çene yarıştırırsın?”

Bedriye Hanım: “A, vah vah!.. Gördünüz mü zavallının başına geleni? Evde kimse yok mu, Emeti Hanımcığım?”

Emeti Hanım: “Yok ya... Oğlan okulda. Hayriye’m de etekliğinin etrafına makine çevirmeye Bedestenlilerin evine gitti.”

Bedriye Hanım, yazıklanarak:

“A, onlar gelinceye kadar ne yapacaksın küfenin içinde?”

Emeti Hanım inleyerek:

“Ah, ne yapacağımı bilir miyim yavrum? Kapana tutulmuş fare gibi bunun içinde oturacağım...”

Bedriye Hanım: “Şöyle biraz çalış, çabala bakalım. Belki çıkarsın.”

Emeti Hanım, sağına soluna kıvranıp çıkmaya uğraşarak:

“Ah, mümkün değil... Küfenin ağaçları böğrüme batıyor. Tıpkı kapana benziyor. İçine girmesi kolay da çıkması güç. (ağlamaya başlayarak) Ne yapacağım ben şimdi?”

Emine Hanım, salıncağın başında ninnisine devamla:

“Pek yaramaz susmuyor niiiinni
Ne desem uyumuyor niiiinni
Kuyrukludan korkmuyor niiiinni
E yavruma e... e... e...h.”

Mebrure pencereden başını uzatabildiği kadar uzatarak komşuya doğru sarkıp:

“Bedriye teyze, yıldızın gözleri tarif ettiğin kadar sahi güzel mi?”

Bedriye Hanım: “Pek alımlı. Tahrilli tahrilli, görsen...”

Mebrure: “Ya saçlar?”

Bedriye Hanım: “İpek gibi beyaz. Uzun mu uzun. Topuklarını dövüyor.”

Mebrure: “Ah, bir kere görsem... Meraktan çıldıracağım!”

Emeti Hanım, küfenin içinden haykırarak:

“Orada vıcır vıcır ne konuşuyorsunuz? Ben bu berzaha bir kere düştüm. Bana oldu olacak. Burada bunalıyorum. Benimle de konuşunuz bari de biraz eğleneyim. Sıkıntıdan patlayacağım!”

Bedriye Hanım: “O küfenin içinde ne kadar duracaksın?”

Emeti Hanım: “Birisi gelip de beni kurtarıncaya kadar.”

Bedriye Hanım: “Ne vakit gelecekler?”

Emeti Hanım: “Allah bilir!”

Bedriye Hanım: “Kapı çalınırsa kim açacak?”

Emeti Hanım: “Ervahiler...”

Bedriye Hanım: “Hayriye Hanım’da anahtar yok mu?”

Emeti Hanım: “Var.”

Bedriye Hanım: “Eh, öyleyse tamam. Ama o gelinceye kadar, anacığım, sen üşüyeceksin.”

Emeti Hanım: “Yarı belimden aşağısı buz kesildi. Dondum zati... Bütün yellerim, kulunçlarım ayaklanacak.”

Mebrure: “Hanım teyze, halamın yıldızı sakallı mı bıyıklı mı?”

Bedriye Hanım: “Sakalı, bıyığı belli değil ki... Yüzü gözü, tüy içinde.”

Emeti Hanım: “Bedriye kızım, kuyruklu Mebrure’ye pek övme.

Baksana sorup duruyor, erkek sanıyor. Şimdiki tazelerin gönülleri pek arsız. Belki seviverir. Ay’a, Güneş’e âşık olan budalalar çok...”

Mebrure, dargın:

“Emeti Hanım’ın da söylediği lakırtıya bakınız! Ben onun için mi sordum?”

Emeti Hanım, birdenbire haykırmaya başlayarak:

“Ay, gördünüz mü başımıza gelenleri?”

“Ne oldun anneciğim?”

“Ne olacağım? Kız bugün yemek pişirdi. Sahanlara kotardı. Taşlığa dizdi. Komşuya gitti. Bahçe kapısı açık kalmış. Kediler birer birer içeri giriyor. Bir şeye yanmam, efendi baban sütlaç istedi. Bizim kız içine vanilya koydu, yumurta sarısı çalkaladı. Tabakların üzeri birer parmak kalınlığında sapsarı kaymak tutmuştu. O canım yemekler bugün kedilere kısmet olacak. A, işte bak, işte bak!.. Göçmenlerin kuyruksuzu da girdi. Aman bir mundar kedi daha girdi. Uyuz mudur nedir? Kapları da yeni kalaylattıktı. Ah, bugün bana olanlar kimseciklere olmadı! Hayriye’m de Bedestenlilerin evinde yıllandı kaldı! Şimdiye kadar seksen etek bastırılırdı...”

Emine Hanım, ninninin perdesini dikleştirerek:

“Bakın neler olacak niiinni
Kuyruklular çarpacak niiiinni
Susun oğlum uyuyacak niiiinni...”

Emeti Hanım, küfenin içinden:

“Çocuklar, yanık bir ses geliyor, o nedir?”

Mebrure: “Annem Haydar’a ninni söylüyor.”

Emeti Hanım: “Annenin sesi ne kadar yanık mı? Bana pek dokunuyor. Bizim sütlaçların ruhuna mersiye okuyorlar sandım. Kediler şimdi içeride hepsinin canına okuyorlar. (evin içerisine doğru kulak vererek) A, Bedriye kızım, çat çat çat bizim sokak kapısı çalınıyor. Sizin cumbadan bizim kapı gözükür. Baksana kim geldi? Bir yabancı olacak.”

Bedriye Hanım, cumbaya koşarak kendi kendine:

“A, bakkal gelmiş... Kucağında kalıp kalıp sabunlar. (cumbadan seslenerek) Ayol bakkal, o kapıyı nafîle çalyorsun.”

Bakka: “Evde kimse yoh mi ki?”

Bedriye Hanım: “Emeti Hanım evde ama o zavallı kadın küfeye düştü. Sana kapıyı açamaz ki...”

“Ne mırıldanıyon annayamadım.”

“Emeti Hanım küfeye düştü. Sana kapıyı açamaz diyorum.”

“Zabahınan bunun burasında şahalaşmaya gelmedim. Tükkânda işim var. Haydi söyle ki çabuh gapıyı açsın.”

“A... Deli! İşim yok da sanki sabahleyin seninle şakalaşacağım. Hatun küfeye düştü diyorum da inanmıyor!”

“Bağa bah... Kofeye mi düştü? Gocca garının kofede ne işi var canım?”

“Duvarın kenarında küfenin üzerine çıkmıştı da bizimle kuyruklu yıldız görüşüyordu. Sonra nasılsa küfenin içine gidiverdi!”

“Kuyruhludan gorhusundan mı kofenin içine kaçtı? Hele bi yol şu gocukarının ahlına bah! Kuyruklu bu dünyeyle dolaşınca kofenin içine girmez diye mi belliyo ki? Adam divanelik de türlü

türlü... Gocagılar can korhusuyla şindiden kofelere kaçarlarsa gençler, tezeler nerelere tihılmağa savaşacahlar? Kofeye girmekle bu belanın bir çaresi bulunsa bizim yumurta kofeleri birer mecidiyeye satılurdu ya... Hepimiz birer kofeye, fıçıya tihılır otururduk. Benim için kofeye girme ne iktiza? Batahçı müşteriler beni çoktan gafese goydular getti... Söyle o Emeti gadına kofeden çıhsın da bu sabunları elimden alsın.”

“Aman alık musibet sen de... Söz anlar bir adam gibi ben de durdum da seninle çene yarıştırıyorum. Kadın küfeden çıkamıyor diyorum sana!..”

“Kedi yavrusu mu bu? Koskoca garı kofeden çıhamaz mı kim?”

“Çıkamıyor işte!”

“Ne olacah? Ne zemene gader kofenin dibinde oturacah?”

“Kızı komşudan gelinceye kadar.”

“Adam birah sen de... Sabırlar ver ya Rabbi... Ahşamdan bozayı çoğ içip gocagarı serhoş mu oldu, n’oldu kim kofeye düştü? Onun çıkışını beklemeğe vahtım yoh... Aç gapıyı ben sabunları size birahayım da tükkene, işime varayım.”

Bakkal, sabunları Bedriye Hanım’ın evine bırakıp kendi kendine:

“Bir guyrulu lafıdır çıttı. Guyruludan daha meydende bir şey yoğ a... Ondan evveli herkez gelip bağa çatıyor. Bakkal duydun mu? Perşembe günü çatacahmış. Frenk gazetaları yazmış. Şık beyinin biri de geçen günü gazetayı eliğe almış bağa göstürtüyo. Bakkal bah, didi bahtım. Kâğıtın üstüne trampo mahası (tramvay makası) gibi birbirinin içine dolambaç çizgiler çizmişler, karpuz benzer yuvarlahlar oturtmuşlar. Onların aralarına birkaç da uzun telli çalı süpürge dolandırmışlar. Şık beyi bağa sordu. Bu şeğullerden ne anlıyon, didi. Ne annıyacağım? Bu çalı süpürgeleriyle bu yuvarlahları süpürüp ortalığı temizleyecekler didim. Şık güldü. Sankilim o yuvarlahlar, haşa sümme haşa bizim, üzerinde durduğumuz bu dünyeyi de o çalı süpürgeleri de guyrullularımız. Hepisi birer şeğül divene canım. Avrupalı bir yuvarlah çizip de işte dünya budur dirse herkes oğa inanıyor. Ben şu fıçıdaki gul gibi Sibir’e halistir diye bin yemin ediyorum da kimse inanmıyor. Sonra şık ağnattı. Bizim dünya şu cızgının üzerinden gidecek, guyrulu da aha buradan geçecek. Birbirine rastlayıp horoz gibi gagalaşacaklarmış. Tövbeler ossun! Gel de bu ıvır zıvıra inanabilersen inan bahalım. İnsanlar birbiriyle tepişirler, boğuşurlar, amenna... Her gün kaç denesini goriyom. Hukumatlar birbiriyle cenkleşirler, amenna, İcapon’la Urus’un yaptığı gibi. Şu yıldızlarla dünyeler de birbiriyle çarpışır ya bakkalların hâli neye varacah canım? Gıyamet gopacak deyi borca, hisaba yanaşan yoh.. Yaz deftere, yaz deftere... Guyrulu çarpaçahmış diye aç durulmaz ya? Herkezin yemesi içmesi gene yolunda. Birtahım ohumuşların efkârıncah gûya guyrullunun çekirdeği bize dohunmayacağımız da bizi saçına dolayıp götüreceğimiş. Guru üzüm gibi guyrullunun da çekirdeklisi, çekirdeksizi varmış. Ben bakkalım ama böğüne kadar böyle olduğunu bilmiyordum. Çünküleyim alıp sattığım mal değül. Şık beyi bağa o cızgıları, yuvarlahları göstürttükten sonra gıyamet gopacağımış deyi bir de diskur okudu. Sonra da pirincin, şekerin okkasını soruyor. Bağ bah, gurnaza bah... Gıyamet, alamet deyi beni garmanyolaya sokacah, beş on galem mal dolandıracah. Teslikattan (tensikat) sonra bir de guyrulu çıkınca bakkallıkta iş galmadı gayri. Yağ, fasulye, pirinç satan çoğaldı. Galemde iş galmaymca herkez bakallığa özeniyor. Bittih, bittih... Eski müşterilerimden çoğu zimem defterine (borç) yanaşmıyor. Efendi, eski borçlar ne olacah, deyi sorunca, ‘Biz kadronun dışına çıktık, bize bir laf dime gayrih.’ diye laf ediyor. Biz evveli müşteriye mal virirken gadro ile mi virirdik? Bunun ne içini biliyorduh ne dışını... Bu ganunu goyan efendiler birez de bakkal hakkını gözetmeli değuller miydi? Birah canını birah!.. Kimseye bir laf denmiyor ki? Biz teslikatzede olduk, deyip lafın içinden çılıyorlar...”

Bakkal, böyle söylene söylene gitmekteyken Bedriye Hanım gene bahçe üzerindeki odaya döndü. Duvarın arkasında küfede, o ızdırıp tuzağında zavallı Emeti’yi âdeta uzun uzun ağlamakta bulunca sordu:

“Anacığım ne ağlıyorsun?”

“Ben ağlamayım da kimler ağlasın kızım?”

“Duvardan aşıp da seni kurtaralım bari...”

“Ah, bundan sonra beni kurtarmak kaç para eder? Olan oldu, biten bitti...”

“Bir tarafın mı incindi, ne oldu?”

“Ne olacak? Aygır gibi kediler bütün yemeklerimizi yediler, içtiler, çekildiler. Kuyruksuzun ağzı, burnu, bıyıkları bütün sütlaç içindeydi. Bizim soysuz Ceylan da yabancı kedileri dövüp evden kovacağına onlarla birlik oldu, tıka basa karnını doydurdu. Bakınız incir ağacına çıktı, yalanıp duruyor. Damarsız yezit! Göçmenlerin güdük kedisi kendi evlerinde hiç karnını doyurmaz. Konudan komşudan böyle hırsızlıkla, avcılıkla geçinir. Kendi evlerinde ne bulup da yiyecek? Hanımları bulamıyorlar ki ona versinler? Pek avcıdır. Bizim bulaşık çukurunun başında bekler de her gün birkaç tane yakalar. Bizim Ceylan tutmaz, kör olası! Fareler gözünün önünden geçerler, hep yanında piyasa ederler de başını çevirip bakmaz bile. Ama böyle hazır yemek oldu mu lüp lüp yutar. Şu küfeden kurtulunca inşallah bu kediyi bekçinin eline vereyim de imarete attırayım. Bizim kapıyı çalan kimmiş kızım?”

“Bakkal.”

“Ha, sabun getirecekti...”

“Getirmiş. Ben, bizde alakoydum.”

“İyi ettin. (gene kulağını kapıya vererek) Yavrum, Bedriye, bizim kapı yıkılıyor. Kimdir o acaba böyle terbiyesiz terbiyesiz kapıyı çalan?”

“Dur, gidip bakayım.”

“Bizim ev öyledir. Akşamlara kadar hamam gibi işler. Hep gelenler abur cuburdur. Kapı açmaya koşmalı. Sonra da çene yarıştırdırıp yürek tüketmeli.”

Bedriye Hanım cumbaya gidip dönerek:

“Merak etme Emeti Hanım, kapıyı çalan, dilenci.”

“Hay yetişmesinler, ne de çok! Köklerine kibrit suyu! Yedisinden tut da yetmişine kadar her yaşta, her boyda var. Akşamlara kadar işleri güçleri el âlemin kapılarını aşındırmak. İçlerinde öyle acurları var ki sadaka alamayınca insana sövüp saymaya kadar varıyorlar. (haykırmaya başlayarak) Kızım Bedriye, bana müjde deyiniz, gözün aydın deyiniz...”

Bedriye Hanım: “Ne oldu Emeti Hanım?”

Emeti Hanım: “Ne olacak? Sokak kapısı açıldı. Hayriye’m geliyor. Oh, çok şükür, bu cezireden kurtulacağım!”

Hayriye Hanım, taşlığa kadar geldikten sonra bir yaygara kopararak:

“Ah dostlar, nedir bu evin hâli? Ne var ne yoksa kediler hepsini silip süpürmüşler. Ağza koyacak çöp bırakmamışlar. Annem nerede acaba? Bir yerde uyuya mı kaldı? Yoksa komşularla çene yarıştırmaya bahçeye mi çıktı?”

Emeti Hanım, bahçeden, acıklı bir yaygarayla:

“Yetiş yavrum yetiş! (ağlayarak) Anneciğinin hâlini görme! Dipsiz küfelerin içine düştüm. Tekir balığı gibi sepetlere tutuldum. Çürükler, bereler içinde kaldım! Gel Hayriye’m gel! Vücudum koçan kesildi. Dondum. Anacığın kurtar!”

Hayriye Hanım, bahçe kapısının önüne gelerek büyük bir hayretle:

“A, ilahi anne!.. Bozdun mu ayol? Bu gadalık çamaşır gibi kırık küfenin içine neye girdin öyle?”

“Hah, bak işte, gördün mü? Evlat olacak... Anne bu kazaya nasıl uğradın demiyor da beni buraya kendi keyfimle girmiş sanıyor.”

“Seni birisi tutup da zorla bu küfeye tıkmadı ya? Elbette kendi kendine girmişsindir.”

“Aman nasıl girdimse girdim!.. İşte şimdi çıkamıyorum. Beni bir ayak evvel kurtar buradan.”

Hayriye Hanım, annesini bin yaygara, bin çığlıkla küfenin ağaçları arasından kurtarır. Emeti Hanım, topal topal yürüyerek:

“Oh, ya Rabbi şükür! Kurtuldum ama bak, şimdi de yanıma belimi alamıyorum. Her tarafım tutulmuş. Evin içinde akşama ağzıma koyacak çöp kalmadı.”

Hayriye Hanım: “Aman anne, yiyecek içecek neme lazım benim? Birkaç yumurta kırar yeriz. Bedestenlilerin evinde kuyrukluuyu pek fena söylüyorlar. Ne yapacağız?”

Emeti Hanım, komşuya seslenerek:

“Bedriye Hanım kızım huuu?”

“Ne var Emeti Hanım? Kurtuldun mu?”

“Kurtuldum, kurtuldum...”

“Eh, gözün aydın, geçmiş olsun.”

“Nasıl gözün aydın a yavrum? Hayriye’m kuyrukluuyu anlatıyor. İş fenaymış, pek fena... Kız söylerken kederinden hep gözleri doluyor.”

Mebrure penceresinden sorar:

“Bedriye Hanım teyze, ne olmuş?”

Bedriye Hanım: “Halamın yıldızı için söylüyorlar. Artık lamı cimi kalmamış. Geliyormuş, çarpacakmış!..”

Mebrure, korkudan dudakları göğeri titrer bir heyecan hâliyle:

“Hanım teyze, nasıl, ne vakit? Aman fena oluyorum!..”

“Gel, dinle, dinle... (öteki komşuya seslenerek) Emeti Hanım, Hayriye Hanım anlatsın. Pek merakta kaldık. Biz de işitelim, neler olmuş.”

Emeti’yle Hayriye dipsiz küfeyi duvarın kenarına yan yatırıp ikisi de üstüne çıkarlar. Hayriye, işittiklerini bütün önemiyle anlatmaya girişerek:

“Kuyruklunun velvesi bütün cihanı tutmuş. Bu mayısta çarpacakmış. Şimdiden hazırlığa başlamışlar.”

Bedriye Hanım: “Ne hazırlığma?”

Hayriye Hanım: “Sultanahmet, Beyazıt Meydanlarına seyirciler için kerevetler kurulacakmış. Kırkar paraya seyrettireceklermiş.”

Bedriye Hanım: “A... Hâzen Kebira... Alay mı bu?”

Hayriye Hanım: “Alaydan daha iyi olacakmış. Gökten üzerimize kangal kangal fişekler, taneler, maytaplar yağacakmış. Donanma gibi olacakmış.”

Mebrure, biraz korkuyu unutarak:

“Ay, anne biz de gideriz değil mi?”

Emine Hanım: “Sus, patlama aman oğlan uyudu, gürültü etme!”

Emeti Hanım: “İşte gördünüz mü, hanımlara iş, erkeklere de masraf çıktı. Şimdi kadınlar bu donanma için kim bilir ne süslü çarşafılar yapınırlar?”

Bedriye Hanım: “Hani ya kuyruklu çarpınca bu dünyada kimse kalmayacak diyorlardı? Bir felakete mi uğrayacağız, anlayamadım...”

Hayriye Hanım: “Birkaç türlü söylenti var. Bir söylentiye göre Frengistan’a çarpacakmış, burada bize bir şey olmayacakmış.”

Emeti Hanım: “Oh, ya Rabbi şükür!..”

Bedriye Hanım: “Tanrı bizi esirgesin!”

Hayriye Hanım: “Bir söylentiye göre çarpmayacakmış, yalnız kuyruğu dokunacakmış.”

Mebrure: “Biz, kuyruğunu okşarız, severiz de bize dokunmaz.”

Hayriye Hanım: “Nasıl yapmaz? Kuyruğu zehirliymiş.”

Bedriye Hanım: “Yılan mı bu ayol?”

Hayriye Hanım: “Zehirliymiş. Dokunduğu kimseleri sam rüzgârı vurmuş gibi öldürecekmiş. Kibarlar demir kapaklı mahzenlere girmeye hazırlanıyorlarmış. Fazlıpaşa’daki Binbirdirek’in tepe deliklerini kapatıp içine parayla adam koyacaklarmış.”

Emeti Hanım: “Parası olmayanlar ne yapacaklarmış?”

Hayriye Hanım: “Parası olmayanları kim düşünür, ilahi anne...”

Emeti Hanım: “Biz de bodrumu hazırlayalım bari. Deliği deşiği tikanırsa mahzen gibidir.”

Bedriye Hanım: “Biz de efendiyle gusülhaneye gireriz. Hiçbir yana penceresi yoktur.”

Mebrure: “Anne, biz de kömürlüğü boşaltalım. Tekir’i de beraber alalım. Zavallı zehirlenmesin.”

Hayriye Hanım: “Bu gece bütün mahalle kadınları Galip Beylerin evine toplanacaklarmış; orada bu kuyruklu hakkında bir konferans vereceklermiş.”

Emeti Hanım: “Ha, işte tamam... Kontras montras diye o cingöz oğlanlar kadınları bir âlâ seyredecekler. Ben o İrfan’ın ağabeysi Ragıb’ı bilmez miyim? Eskiden beri gökyüzüyle bozmuştur. Koca bir dürbünü vardır. Tahtaboşa çıkarıp da ayı, yıldızları seyretmez miydi? Hani ya önceki idare zamanında ‘Efendim, bu herif dürbünle Yıldız’a bakıyor.’ diye curnal etmediler miydi? Bilmem kaç gün hapis yattı. Anasının yüreğine iniyordu. Sonra dürbünü mürbünü ortadan yok ettilerdi. Baksana şimdi gene meydana çıkarmışlar.”

Bedriye Hanım: “Herkeste bir telaş. Bakkal bile fitili almış. Sabun getirdiği vakit neler söylediğini işitseydin güle güle bayılırdın.”

Emeti Hanım: “Ne diyor kızım, ne diyor?”

Bedriye Hanım, bakkalın söyleyişini taklide uğraşarak:

“ ‘Bağa bah... Aman canım bavvvvv çatacahmış, batacahmış, maassâbirin...’ deyip duruyor.”

Ana kız, Bedriye Hanım’ın bu taklitçiliğine o kadar gülerler ki vücutlarının sarsıntısından ayaklarının altındaki çürük küfe göçerek ikisi de yere yuvarlanırlar...

2

İrfan Galip Bey, yirmi iki yirmi üç yaşlarında yeni edebiyat kuşağından, sinirli, güç beğenir, gururu anlayış ve bilgisinden üstün, öğrenimi İstanbul okullarında... Avrupa ilim müesseselerinde okunan bilgilerin özel eserlerden burada da öğrenilebileceğine inandığı için tabiat bilgisi ve felsefedeki derinleşmesinin büyük kısmı özel olarak elde edilmiş, şöhret kazanma hırsıyla inleyip, yirmi paralık haftalık dergilere bedava, büyük değerde satırlar hediye etmekten usanmaz. “Venüs’e inilti bir hediye” gibi aşk dolu yazılar yazar yahut “İdeal ve vicdan aydınlığının işitilebilir bir aynasıdır” gibi fikir yüceliklerine boğulmuş, karanlık ama büyük, derin sözler... Bazen tutturur: “Bu kâinat içindeki benliğim, varlığımın sınırlarıyla belli olmak gerekir. O şey ki benden dışarıdadır, ben, o değilim. Ama bence hissedilir durumdaki bir şey nasıl benliğimin dışında sayılabilir?”

Sonra, kitapları önüne açar; “*rationalité, réalité, conscience, Le moi et non moi*” ve benzeri kelimeleri açıklamanın enginliği içinde bunalır. Bir bahis üzerinde derinleştikçe o şeyin aklındaki eski açıklığı da kaybolur. Büsbütün mana karanlıkları içinde kalır. Daha sonra en sade kelimelerin manalarını bile anlayamayacak bir hâle gelir. Mesela işte manaca en basit olan bu, “sade” sözü öyle bir vasıftır ki bunu kullanırken manasını biliyoruz sanırız. Hâlbuki hiç de öyle değil. Sade ne demektir? Acaba kâinatta bunun tam karşılığını anlatacak bir zerre bulunabilir mi? Hesapta bir’i, geometride nokta’yı basit farz ediyoruz. Ama bu sırf bir faraziyeden ibarettir. Gerçek değildir. Parçalardan meydana gelmemiş bir birimi tabiatta bulmak değil, bu kesinliği zihin bile kabul edemez. Nokta da öyle. Matematik ilimlerinin yapısı bu ilk gerçeklerin kesin olarak ispatlanması temeli üzerine kurulmak gerekse matematik ölçü olan bir’i nereden alıp kestirecek? Kimyada basit cisimler denen şeyler de böyle. Bir cismin yapı bakımından basitliği farz edilse bile başka özellikleri bulunur, yani basit olamaz.

İrfan, memleketine faydalı bir adam olmak için gerçekten çalışır. Ama memleketimizde en gayretliler için bile ciddi öğrenim hemen hemen elde edilmez bir şey olmasından dolayı bir kısım zamanını böyle bilmediği ilim incelikleriyle geçirirdi. İlim yolunda elde ettiklerinden gurur duyardı. Birçok konularda yaşdaşı olan başka gençleri sığ görüşlü sayarak gözlüğünün altından acır gibi bir küçümsemeyle seyredirdi.

Yabancı kitaplardan elde ettiği yeni fikirleri bu İstanbul’daki yaşayışına uydurmakta pek güçlük çekiyor ve felsefenin, fiziğin, ilim ve bilginin temelini şikâyet zannediyordu. Hiçbir şeyden memnun değildi. Memleketinden, milliyetinden, ailesinden, hemen her şeyden şikâyetçiydi. Ev halkının, mahalle ahalisinin, kısaca hükûmet merkezinde yaşayanların bilgisizliklerinden pek bezmişti. Aksaray’daki evlerinin en üst katında seçtiği yazı odasının penceresinden Topkapı taraflarına doğru bazen üzüntüyle, acı acı bakardı. Uzun ve âdeta iyileşmez görünen bir sefalet altında kağşamış, kararmış, çarpılmış evlerin, koyu koyu yosun tutmuş damların bütününden sızan kederden sıkılır, sonra duvarlarının yüzünde, kiremitleri arasında biten dam korukları, kuzu kulakları, yapışkanlarla âdeta birer türbeye dönmüş, delikleri, kovukları kargalara, çaylaklara, baykuşlara yuva olmuş bu damların altında geçirilen o aşırı fakir, o gamlı hayatı düşünür, gözleri sulanır, o üzüntüyle bütün bu memleket halkına şöyle bir nutuk çekirdi:

“Ey hemşehriler! Niçin uyanıp bu sefalet tozundan, toprağından silkinmeye uğraşmıyorsunuz? Kabahat herkesten ziyade kendinizde... Siz, sizi bu bilgisizlik ve geriliğe bağlayan fikirlere destek oluyor, bu fikirlerin tarafını tutuyorsunuz. Gerçekten fikirlerinizi açmaya uğraşanlara sövüp sayarak canlı, yeni, besleyici, güzel telkinlerini âdeta cinayet sayıyorsunuz. Onlar, sizin bilgisizce hor görüşünüzden korkmasalar, lanetlemelerinizden çekinmeseler, kaç zamandır artık kangrene, kokuşmaya dönen bu derin gerileme yarasının kaynağını size pek büyük bir açıklıkla gösterecekler... Duyduğunuz her yeni fikre kızmayınız. Onları iyi karşılamak için anlama gücü kazanmaya uğraşınız.”

Bu üzüntüyle İrfan, “philosophie contemporaine (çağdaş felsefe)” kitaplığının açık tirşe kaplı kitaplarını masasının üzerine döker, haftalarca çalışarak “Evrin Kanunu”na ait uzun bir makale

yazar ama yayımlanmak için gönderdiği gazetelerin hemen hepsinden, uzunluğu, açıklıktan ziyade yeniliğe uğraşmış bir acayip üslupla yazılmış olması bahanesiyle geri çevrilirdi. Sonra, “Evrım Kanunu” makalesini lütfen bile kabul etmeyen gazetelerin sayfalarında fikri üslubundan bayat, ne bayağı yazılar görerek üzülmüştü. Niçin böyle faydalı, ciddi makalelere rağbet eden yoktu? Hiçbir sağlam ilim temeline dayanmaksızın hemen her gün, fikir ve üslupça aynı bayağılıkta tekrarlanan adı şeyleri kötü bir alışkanlıkla okuyorlar; bu bayağı yazıların okuyucuları ilk bakışta anlaşılamayan bir tamlamaya, yabancı gelen yeni bir şiveye, bir zihin gücü harcamaya bağlı bir cümleye rastlamaktan neredeyse korkuyorlar. Beynin de tembel kalan başka bir vücut organı gibi zayıflayacağını bilmeyerek bilgilerini genişletmeye, zihinlerini kuvvetlendirecek ciddi bir şekilde okumaya üşeniyorlar.

Halk alaylara, iğrenç tuhaflıklara, birkaç kaba taklitle başlayan eserlere bayılıyordu. İrfan, “Evrım Kanunu”na ait o nefis, besleyici makalesine karşılık hokkabaz Çiçekçioğlu’yla yardığı Salamon’un pis konuşmalarını andırır bir bayağılık yazıp göndereydi kim bilir bunu okumak için nasıl kırılacaklardı. Öyle, ciddi bir makaleyi yazmaya günlerce uğraştıktan sonra bunu bir gazeteye kabul ettirebilmek için âdeta koruyucular, iltimasçılar bulmak gerektiğini İrfan anladı. Eserlerini, gençlerin kalem sadakalarıyla yaşamaya uğraşan, okuyucuları sayılı bir haftalık gazeteye göndermeye başladı. İlk uzun makalesi çeşitli isimlerle birkaç kısma ayrılarak yayımlandı. Bu birinci eserini, basıldıktan sonra öylesine bilgince, araştırma mahsulü, nefis buldu ki bir defa, beş defa, on defa okumakla doyamadı. Oda kapısını kapayarak her gün birçok defa okuyor, her okuyuşunda başka bir zevk duyarak âdeta kendinden geçiyordu. Yalnız imla ve tertip bakımından birkaç yerde gösterdiği yanlışlıkla, düzeltemediği bir iki dizgi yanlışına pek canı sıkılıyordu. Bu yanlışlarıyla okuyucularının gözünde bilgisizliğine hükmedileceği korkusundan gelen büyük bir tasaya kapılıyor, ne yapacağını bilmiyor, o satırların içinden kazımakla, koparmakla o kelimeleri yok etme imkânını bulamayınca bütün bütün kederleniyordu.

Makalesini yayımlayan gazeteyi kitapçı dükkânlarında çamaşır mandallarıyla diplere asılmış, yahut yerlere serilmiş gördükçe İstanbul’un bu yeni hürriyet havası içinde kendi manevi varlığından, düşünce gücünden tesir edici bir sebebin, bir kuvvetin dolaştığını hissederek gurura kapılıyor, gelip geçenlere: “Şu gazeteyi alıp ‘Evrım’ makalesini okuyunuz. Bakınız nasıl bir ciddilik, ne büyük bir inceleme, ne temiz bir ilerleme isteğiyle yazılmıştır.” diye bağırarak istiyordu. Her rastladığı tanıdıktan bu yeni makalesi hakkında bir övücü cümle iştebilmek için onun bunun ağzına bakıyor, o gazetenin adını söze katmak maksadıyla türlü başlangıçlar, vesileler buluyordu. Ama yazık ki hiç aldırın yoktu. Yayın dünyasına öyle bir makale çıktığından haberi olan tek bir kişiye rastlamıyordu. Sonra “nankörler” diye okuyuculara, o makaleden habersiz kalan okuyuculara veriştiyordu.

İrfan, şöhret hırsıyla yaniyor, kavruluyordu. Kendini herkese tanıtmak, bu ne kadar elde edilmesi güç bir işti! Acaba bu memleket, İrfan’daki zekâ cevherini takdir edebilecek bir anlayış çizgisine kadar hiçbir zaman yükselemeyecek miydi?

Böyle ümitsizce düşünüyor, sonra çevresine karşı derin bir tiksitmeye kapılarak her şeyi, her şeyi insafsızca tenkide girişiyor, millî hâl ve âdetlerimizden hiçbirini beğenmiyor, hepsini değiştirmek gerektiğine inanıyordu.

İrfan, gençliğin tasarısındaki ideal olan evlenme konusunda bile yürek sızlatıcı bir ümitsizlik, bir acılık, bir yüksünme içinde kalıyordu. Hayır, o, bu memlekette evlenmeyecekti. İşte ağabeyisi Ragıp evlenmişti! Uyulması şart bir âdeti yerine getirmek için evlenmişti. Birkaç ay geçtikten sonra geçimsizlikler, dırıltılar baş göstermişti. Çünkü karı koca arasında hisçe, zevkçe, terbiyece bir uygunluk yoktu.

Hele birbiri ardından iki çocuk doğduktan sonra kadına bir çapaçulluk, bir gevşeklik, bir yıpranma gelmiş, Ragıp’ın zevk ve iştah dolu bakışları ev dışında dolaşmaya başlamıştı. Kocalık bağlılığından ayrılışlarının ilk devirlerinde bu gece kayboluşlarına birer sebep bulabilmek için epey yorulmuş ama sonraları buna da lüzum görmeyerek gemi bütün bütün azıya almış, karı koca birbirlerinin başına âdeta birer bela olup kalmıştı...

Bu tesirli örnek, bu ümit kırıcı örnek insanın gözü önünde durup dururken o nasıl evlenebilecekti? İrfan kendine eş olabilmek için el ele vererek gençliğin aşk dolu hayallerinde, altın ufuklarında ortak bir yükselme zevkiyle uçacak bir melek arıyordu.

Onu nerede bulacaktı? Nerede? Hayalinin yavrusu olan bu müstesna vücudu, bu ideal periyi İstanbul'da değil, en medeni memleketlerin gelişme ve terbiye çevrelerinde bile tasarlayamıyordu. İstanbul'da kimi alacaktı? Gezinmek için mezarlıkların çimenleri üzerine çömelerek gelip geçenlere bezden paça bağlarını göstere göstere simit, akide şekeri, peynir, portakal yiyen hanım kızları mı?

Hem böyle bir memlekette evlenmekten maksat ne olacaktı? Bu yosunlu damların altındaki kasvetli hayat içinde yaşamak, bu kirli sokakların bozuk kaldırımları üzerinde sürünmek veya evlat yetiştirmek için mi?

Doğacak evladı yaşamanın nimetlerine ulaştırmak için zamanın ilerlemesine uygun bir okul hazırlamayı bile düşünmeyen bir milletin kahr içindeki, sefalet içindeki nüfusunu arttırmaya yardım etmek insanlığın iyiliğini istemek midir?

İrfan böyle kederli kederli düşündükten sonra bazen sokakta bir siyah peçenin yarı koyuluğu altındaki fevkalade güzelliği, bir çeşit ruh çarpıntısıyla hissedilen bir genç kadına tesadüf ediyordu. Onun ince iskarpinlerle attığı gönül okşayıcı adımlarda, çarşaf altından omuzlarının yuvarlaklığında, göğsünün kabarıklığında, vücudun üst kısmını ayıran bel çizgisindeki kıvrıntılarda, çarşafın “en cloche” açıla açıla dökülüşünde öyle asalet dolu güzellikler, sanatlı incelikler, çekici ve yarıştırılmış ustalıklar keşfediyordu ki kadınlarımız hakkındaki kötü görüşlerini ve düşüncelerini unutarak içyüzünü kestiremediği bir dalgınlıkla bu rast gelinmiş çiçeğin güzelliğindeki çekiciliğe tutulup onun endamındaki dalgalanışlardan gelen güzel kokulu havayı içine çekiyor ve kendi kendine: “İşte bu, mezarlıklara çömelip kâğıt helvası yiyen takımından değil. Bunun en ufak hareketinde bile asil bir incelik var. Allah bağışlasın... Acaba kimin?” diyordu. Bir böylesi bulunsa İrfan'a hayat arkadaşı, gönül yoldaşı olamaz mı? Şimdi bu alanda yeni yeni ümitlere, fikirlere kapılarak öncekinden büyük bir dalgınlıkla takipte devam ediyordu. Bu güzel hanım, koyu renk güderi eldivenlere hapsedilmiş bileği, dışarıya gelecek şekilde çevrilip çarşafını arkadan bir kendine mahsus eda ile kavradığı zaman ilik-düğmenin pek saklayamadığı açıklıktan görünen avuç çukurundaki beyazlık, göze de âdeta dokunurcasına anlaşılabilecek bir taze nemlilik duygusunu veriyordu. Yaratılışın bir güzellik mucizesi olan bu el, aşkı besleyen bir yardımla İrfan'a uzansa onu bütün o ümitsiz, gamlı, karanlık fikirlerden kurtararak insanlık üstünde bir yücelerin yücresi bahtiyarlık cennetine ulaştırabilirdi. Böyle bir büyük mucizeye gücü yetecek eli taparcasına, diz çökerek öpmek için gidiyor, gidiyor, gidiyordu.

Bu gerçek, arzusunun ve gözünün önünden kaybolduktan sonra kendini günlerce oyalayacak bir hayale kapılıyor, ona gizli gizli, haftalarca en ateşli öpüşlerini hediye ederek yalvarıyor, tapınıyor ama gitgide bu hayal, onun tapınan gözleri önünde eski parlaklığını kaybediyor, yavaş yavaş siliniyor, sona erince birdenbire bir yenisi parlıyordu.

İrfan, böyle şık ve güzel bir kadına rastladığı zaman bazen maddeye tapan bir insan olmaya çalışarak kendi akrabasından süslenip çıkan genç kadınları gözlerinin önüne getiriyor, bunların dışları kadar içyüzlerini de bildiği için o ipekli çarşafın, o dantela korsajların altında ne kadar hırçın kalplerin gizlendiğini ve o bir günlük süsün, düzenin, evlerde aylarca süren ihmellere, ilgisizliklere, düzensizliklere çare olamayacağını ve duyguca, terbiyece, yaşayışça mevcut birçok noksanı affettiremeyeceğini düşünüyordu.

İrfan'ın böyle bahtiyarca tesadüflerden sonra uğradığı sevdalardan, çektiği üzüntülerden, azaplardan, bütün bu sinirlere ait, hayal mahsulü zevklerden, çektiği işkencelerden kimsenin haberi yoktu. Hep kendi kendine gelin güvey oluyordu. Yirmi iki yaşına kadar itiraf edilmemiş sevdalar, karşılık görmeyen ahlal, inlemeler, ağlamalar, açık bir gerçeğe yönelmeyen tapınmalarla yorulmuş, delice denecek hayaller arkasından koşmuştu. Aşk konusunda pek utangaç ve cesaretsizdi. Daima böyle hayallere âşık oluyor, bir gerçek önünde sevgisini itiraf edeceği gün iyi karşılanmayacağı hakkında düştüğü garip bir zan kendisini öldürüyor, her cüretini kırıyordu. Kendileri için bu

kadar gizli yaşlar döktüğü hâlde henüz güzel bir kadının azıcık iltifatına kavuşamamış bulunması üzüntüsünü arttırıyordu. Bu konuda mutlaka talihini bir denemek lazımdı.

Gene bu güzellerden birine rastladığı bir gün kararlaştırdığı denemesini yapmaya kalkıştı. Bütün cesaretini toplayarak kadının kulağı dibinde tutkunca birkaç kelime mırıldandı. O kadar acemiceydi ki birbirini takip eden her kelimedede sesi kuvvetten düşüyor, sözler açıklığını kaybediyor, sonunda anlaşılmaz birer mırıltı hâlini alıyordu. Genç kadın İrfan'ın bu tereddütlü, çekingen, şaşkınca tecavüzüne karşı cevap olarak derin bir garipseme manasıyla kaşlarını kaldırdı, dudaklarını büzdü, delikanlıyı aşağılayıcı bir alaylı bakışla süzdü. Şemsiyesini indirip tek kelime söylemeden yürüyüverdi.

İrfan, bu sessiz hakaret karşısında öldü, bitti, eridi. O günden sonra kadınlara düşman oldu. Erkeklerle göre kadınların eksikliği, zayıf davranışları birçok tabii hâllerdeki gelişmemişliği üzerine makaleler yayımladı. Bu yayınlara darılan birkaç hanım gene basın sesiyle kırılgan cevaplar verdiler. Bahis kızıştı. Basın dünyasında İrfan kadın düşmanlığıyla biraz tanındı. Ama ne yapsa, ne etse kadınlardan büsbütün hıncını alamıyordu. 1326 yılı Mayıs başlangıcında dünyamızın Halley yıldızının kuyruğu içinden geçeceği gibi heyecan verici bir haber çıktı. Canlarına, herkesin hayatından ziyade ehemmiyet veren kimseler telaşa düştü.

Bazı genç hanımların tasaları, uykularının rahatlarını kaçırarak dereceye vardı. Hatta korkunun büyüklüğünden ağlayanlar olduğu bile işitildi. En ziyade korkanların kadınlar arasında bulunduğunu inceleyen İrfan, “İşte tamam, kadınlardan güzel bir öğ almanın sırası geldi.” dedi. İhtiyar, genç, bütün yakınlardaki kadınları toplayarak birkaç konferans vermeyi kararlaştırdı. Bu konferansa astronomi üzerine pek sade, halkın anlayacağı, ilkel bilgilerle başlayacak, hanımları gittikçe heyecanlandırmak maksadıyla gitgide şiddet kazandıracaktı.

Bu kararını yerine getirmek için gereken hazırlığa başladı.

3

İrfan'ın babası Defterdar Galip Efendi, karısına ve evladına geçinecek kadar gelir bırakıp dört beş yıl önce ölmüştü. Bu aile eski yaşayışlarını hemen hemen bozmadan Aksaray'daki evlerinde oturuyorlardı.

Bir gece, evin camekânlı büyük sofasında lambalar yakıldı. İskemleler, küçük minderler hazırlandı. İlim ve bilgi sahiplerinden İrfan Bey'in yakında dünyanın geçireceği büyük tehlike yahut uğrayacağı ağır akıbet üzerinde vereceği bu meraklı konferansta bulunmak için yedi mahallenin ihtiyar, genç, çarşafli, çarşafsız, çocuklu çocuksuz hanımları sükün etti. Emeti, Bedriye, Hayriye, Mebrure hanımlar hep toplandılar. O koca sofa, kapı eşiklerine, merdiven basamaklarına kadar doldu.

İrfan, zayıfça, orta boylu, kadınların tabiriyle sürahi yüzlü, çalık benizli, ağzı burnu yerinde, açık kumral, bıyıkları yeni terlemiş bir delikanlıydı. Üst dudağının ortası biraz kabarık, âdeta topça durması, gözlüğünün altında miyop olanlara mahsus bir yolda kıpışık kıpışık bakması kendisine devamlı bir sual sorma hâli verirdi. Kadınlara karşı yatıştırılması imkânsız bir düşmanlığı olmakla beraber gene onların takdirli bakışlarını ve rağbetlerini çekmek üzere şiddetli bir içgüdüden kendini alamadığı için saçlarını taramış, en biçimli bonjurunu giymiş, koyu lacivert boyun bağı üzerine inci iğnesini iliştiirmeyi bile ihmal etmemişti.

Kuyruklu yıldızın küremize çarpmasından önce İrfan'ın, hâlden anlayan, filozof yaratılışlı güzel bir kadına çatması ihtimali vardı.

Bir köşeye koydurmuş olduğu yazıhanenin önüne geçti. Not defterini eline aldı. Başladı. Ama söz işittirmek ne mümkün?.. Sofa, kadınlar hamamı gibi bir uğultu içinde inliyordu. Güç hâlde bu uğultuyu biraz hafifletmeyi başarak ağır ağır girişti:

“Hanımlar! Mademki bu dünyaya geldik, büyüdük, aklımızı şuna buna erdirmeye başladık, bizim için öğrenilmesi gereken bazı şeyler vardır. Bunlar için az çok bilgi edinmeliyiz ki oldukça medeni bir adam hâli almaya az çok layık olalım. Mesela yaşamak için her gün yemek yeriz. Ama bir lokmayı ağızımızda niçin çiğneriz? Bu çiğneme esnasında o lokma nasıl bir değişikliğe uğrar? Yutunca karnımızda nereye gider? İnceli kalınlı bağırsaklarımızı nasıl dolaşır? Bu yediğimiz şeylerden vücudumuz gıda payını nasıl ayırıp alır? Bunu bilmeyiz. Bilmek için de biraz düşünmek eminim ki şimdiye kadar hiçbirinizin aklına gelmemiştir.”

Kadının biri yanındakinin kulağına eğilerek: “Kuyruklu yıldızdan söz edilecekti. Bey mideden başladı. Acaba yıldız karnımıza mı girecek?” dedi. İki taze fıkırdaşmaktayken yaşlıca hanımın biri İrfan Bey'in sözüne cevap olarak biraz kaba, kısık sesiyle:

“A, aklımıza nasıl gelmez evladım? Vücudumuzun içinde ne türlü aletler vardır diye ben daima merak eder dururum... Ama bizim için bunu görmek kabil mi?”

Okuldan yeni çıkma genç kızın biri, kız arkadaşının kulağına: “Konferansçı beyefendi lütfen bize bir kart versin de anatomi dersi görmeye tıp fakültesine gidelim...” fısıltısında bulundu. Kısık kısık gülüştüler...

İhtiyar hanım sözüne devamla:

“Kurban Bayramlarında evimizde koyun kesildiği zaman pencereden bakarım. Hayvanın içi alet dolu. Gırtlığı, ciğerleri, el kadar yüreciği, hele o bağırsakları, kulaç kulaç çekerler de bitmek tükenmek bilmez... Hikmetine kurban olduğum Tanrı'sı, bunlara tamamıyla kimin akli eriyor ki bizimki ersin?”

İrfan Bey: “Gerçi bir vücudun nasıl yapıldığını, nasıl beslendiğini bilmek, büyük büyük birçok ilimleri öğrenmeye bağlıdır. Ama bunların kısasının kısası pek açık bir dille herkese anlatılabilir. Avrupa'da bu yolda sade, güzel kitaplar yazılmıştır. Biz tabiatın bir parçayız. Onun, akıl ve bilgi gücümüze göre anlaşılabilir kısımlarını anlatmaya çalışırsak birçok yanlışlardan kurtulmuş oluruz. Çünkü insanlar her felakete bilgisizlikleri yüzünden uğramışlar ve hâlâ da uğramaktadırlar. İnsanlık çocukluk devrinde akıl erdiremediği konularda daima saçma inançlara düşerek işte bundan dolayı

ilerleme yolunda gecikmiştir. Her gün gözümüzün önünde durup da çoğumuzun ona dair bilgisi çok noksan olan bir şey varsa o da gökyüzüdür. Gökyüzü mavi, yuvarlak bir sahan kapağı gibi dünyanın üzerine geçirilmiş görünür. Hatta içinizden çoğunuz bunun direksiz nasıl durduğuna şaşır kalırsınız. Gök, bitmez tükenmez bir boşluktan ibarettir. Bu boşluğa astronomi dilinde uzay denir. Bu gördüğünüz koca mavi gök, tavan gibi kubbe biçimi, mavi, maddi bir şey değildir ki onu öyle durdurabilmek için direk dikmeye lüzum olsun. O mavilik hava yığınının sebep olduğu bir renktir. Birçok camı yan yana dizip de bunların arasından öbür tarafa baktığınız zaman nasıl bir yeşillik görünürse bu da tıpkı öyledir. Bulutsuz, duru havalarda başımızın üzerinde gördüğümüz o mavi kubbe bir görme yanılsından başka bir şey değildir. Geceleri görülen yıldızların, gökte bir kubbenin iç yüzüne çakılmış gibi görünmesi de göz aldanmasından ileri gelme bir şeydir. Bu yıldızların birbirine olan uzaklıkları akıllara şaşkınlık, zihinlere durgunluk verecek kadar ziyadedir. Bunlardan ancak iri rasat dürbünleriyle görülebilenlerin uzaklığını kestirebilmek için trilyonlarca kilometre uzaklara çıkmak gerekir. Uzayın akıl almayan derinliği içine gömülmüş olanlarla bizim aramızdaki mesafeyi ölçebilmek için kullanılacak mil, fersah, kilometre vesaire gibi en uzun ölçü birimleri hükümsüz hatta birer sıfır hiçliğinde kalır. Ucu bucağı teknik bilginin ölçme gücünden dışarıda kalan bu boşluğun içi güneşlerle, gezegenlerle doludur. Güneş nedir? Gezegen nedir? En sade sözlerle şimdi size bunları anlatayım: Güneşler, çevrelerine ışık ve sıcaklık saçan iri birer alev, ateş parçalarıdır. Gezegenler, bizim güneşimizin çevresinde dönenlere nispet edilirse aslında onlar da birer ateş parçasıyken zaman geçtikçe üzerleri dünyamız gibi kabuk bağlayarak artık parlaklığı kalmamış ama ışık ve sıcaklığını çevresinde döndükleri güneşten alan dünyalardır. Dinleyici hanımların içinde bugüne kadar astronomi hakkında hiçbir bilgi edinememiş olanlar bu sade sözlerimden pek kesin bir gerçeğe ulaşamazlar sanırım. Tariflerimi daha sadeleştireyim. Bahçede, kırdan, pencere kenarında, balkonda elbette rastlamışsınızdır. Tekerlek tekerlek örümcek ağları vardır. Örümcek, kendi bu ağın göbeğinde oturur. Bu kurduğu tuzağa düşecek avları bekler. Şimdi böyle bir ağ gözünüzün önüne getirip orta yerdeki örümceği güneş diye alarak onun çevresinde dolana dolana büyüyen örümcek tellerinin üzerinde de birbirinden uzak noktalarda ufak ufak gezegenler düşününüz. Feza içindeki 'Güneş Sistemi' denilen şekli, o topluluğu biraz aklınızda canlandırmış olursunuz. Ama 'gezegen' demek, gidici, yürüyücü demektir. Örümcek ağının çevresinde var kabul ettiğimiz gezegenler kımıldamadığı hâlde güneşin çevresindekilerin hepsi kendilerince belirli hızlarla birer hayalî halka üzerinde ta yaratılıştan beri hiç durmadan dolanmaktadırlar. Her gezegenin, güneşin çevresinde üzerinde döndüğü farz edilen hayalî daireye o gezegenin yörüngesi adı verilir. Şimdi bu 'feza, gezegen, Güneş Sistemi ve yörünge' sözlerine iyice dikkat etmenizi rica ederim. Çünkü ilerideki tariflerimizin güzel anlaşılabilmesi için bu ilk tariflerimizin akılda tutulması lazımdır. Güneşi büyük bir muma, yani güzellik mumuna, gezegenleri de onun çevresinde dolanan pervanelere benzetirsek pek bayağı ama eskileri andıran bir şairlik yapmış oluruz. İçinizde hiç okumamış olan hanımların pek sade de olsa bütün bu tariflerden daha memnun olamadıklarını anlıyorum. Güneşin fezada, çevresinde dönen gezegenleriyle beraber bir tarafa düşmeksizin öyle boşlukta nasıl asılı durduğunu çoğunuzun aklı almıyor değil mi? Hakkınız var. Biz bu dünyada öyle duygu aldanmaları, öyle sanılar içinde yaşarız ki bilimin bize gösterdiği büyük büyük teorileri, gerçekleri, biz bu küçük aklımızla çevremizdeki ufak tefek eşyaya benzeterek, uydurarak hep yanılarız. 'Düşmek' nedir? Bir kere bunu düşünelim. Sokakta giderken düşmek, pencereden düşmek, damdan düşmek, minareden düşmek, nihayet yangın kulesinden düşmek... Bizim için düşmenin en büyük ölçüsü bu değil mi? Haydi bir baloncuyu birkaç bin metre kadar yüksekliğe çıktıktan sonra kazaya uğrayıp düştü farz edelim. İşte bu kadar... Düşmenin bundan ilerisi, bilim dışında düşünenler için bilinmeyen bir iş... Ondan öteye gidilmemiş ki nasıl ve nereye düşüleceğini bilelim? Uzayın ucu bucağı olmadığını söyledikti ya... Şimdi bir cismi, salt boyut dedikleri bu boşluğun derinliklerine doğru sürüp götürelim. Yer yuvarlağını kaybedecek uzak bir yere götürerek orada bırakalım. Şimdi bu cisim nereye düşecek? Her tarafı bizim aklımızın alamayacağı derecede bir genişlikle kuşatılmış. Hem düşmek denilince bu olayın yukarıdan aşağıya doğru olduğunu biliriz. Bizim için aşağılık, yukarılık yeryüzüne göre

beliren bir şeydir. Yer yuvarlağından onu kaybedinceye kadar uzaklaşınca aşağı, yukarı kelimelerinin manaları da bu uzaklıkla beraber kaybolmuş olur. Uzayın böyle bir noktasında mademki artık aşağı, yukarı kelimelerinin manaları yoktur. Yukarıdan aşağıya hızlı inmek demek olan düşmek kelimesinin de bir anlamı kalmaz.

Etrafı böyle salt boyutla, yani sonsuz bir boşlukla çevrili olan bir noktada yukarısı aşağısı yok, inmek çıkmak, düşmek yok ama bunlara bedel genel çekim denilen bir güç vardır. Kâinattaki her cisim bu gücün hükmü altındadır. Bu kuvveti teknikte şöyle tarif ederler: 'Bu âlemde var olan cisimler, birbirini, cevherleriyle düz orantılı, aralarındaki mesafenin karesiyle ters orantılı olarak çekerler.' Siz bu tariftan hiçbir şey anlayamazsınız. Bu kanunların açıkça anlaşılabilmesi matematik bilgileri, mekanik bilgisi ve benzeri şeyleri bilmeye bağlıdır.

İşte bu çekim kanunu uyarınca uzaydaki hesapsız güneşler, gezegenler, kendi hacimleriyle birbirlerine karşı olan uzaklıklarına oranla öyle bir düzen meydana getirmişlerdir ki her zaman matematik bir intizam içinde dönerler. Bizim güneşimiz uzaydaki sayısız yıldızlar arasında önemi olmayan bir yıldızdır. Güneş, yer yuvarlağından bir milyon iki yüz yetmiş bin defa büyüktür. Bize pek büyük görünen bu dünyadan bir milyon iki yüz yetmiş bin kere büyük olan bir şeyin artık aşırı iriliğini tasarlayın. Ama uzayın sınırsız genişliği içinde bu koca cisim, kaybolmuş bir noktacı kadar önemsiz kalır. Güneşimiz, bulunduğu merkezden çekiminin görünmez ağı içinde tuttuğu gezegenlere güya hasretle kollarını uzatmış da onları çevresinde sapan taşı gibi çeviriyor sanılır. Bu gezegenler güneş çevresinde kendilerini çeken bu ateş merkezine düşmeyecek kadar büyük ama o tutkunlarını o merkezi çekimden ayırıp uzaya fırlatabilecek kadar bir santrifüj itici güç yaratmaktan küçük birer hızla dönmektedir. Sizin anlayacağınız bir kuvvet, gezegenleri güneşe doğru düşürüyor, başka bir kuvvet de uzaya doğru itiyor. Bunlar ne güneşe ne de uzaya gidemediklerinden bu iki zıt gücün tayin ettiği bir ortamda dolanıyorlar.

Güneşin çevresinde sekiz gezegen vardır. Bunların hepsi kendi yörüngeleri üzerinde dolanırlar. Dünyamız üçüncü gezegendir. Yani güneşe bizden daha yakın Utarit ve Zühre adında iki gezegenden sonra bizim yörüngemiz gelir. En yakın olan Utarit'in güneşe uzaklığı 14.300.400 ve en uzak bulunan Neptün'ün 1.100.000.000 fersahtır. Bu saydığımız gezegenlerden başka güneşin kendinden pek ziyade uzaklaşan uçarı tabiatlı birtakım gezegenleri daha vardır. Bunların yörüngeleri elips dedikleri şekildedir. Daha Türkçesi yumurtanın bir ucundan öteki ucuna olan uzun yuvarlağı biçimindedir. Güneşin çekicilik hükmü şimdilik son gezegen sayılan Neptün'de bitmez. Daha ondan öteye milyarlarca kilometre mesafelere kadar sürer.

Bu kuyruklu yahut perçemli dediğimiz sürtük gezegenler güneşten pek ziyade uzaklaşırlar. Uzaklaştıkça hızları azalır. Sonunda uzayın karanlık, donmuş, o ebedî ayrılık gecesinden bir korku hissi ve sevgiliye hasretle sarılarak ağır ağır geri dönerler. Bu dönüş sırasında sevgili hasreti güya her saniye artan bir şiddetle yükselir, çekicilik büyür. Gittikçe ışık ve sıcaklığını arttıran bir hızla, ateş saçan bir aşkla uzayları yırtarak, yakarak sevgililerinin yakınlarına koşarlar, koşarlar, güneşe en yakın noktaya gelirler. Bunlardan bazıları güneşteki atmosfere kadar yaklaşır. Âdeta alevlerine sürtünecek kadar sokulur. Bu yaklaşmayla sanki hasretlerini giderdikten sonra gene o uzun uzay yoluna atılırlar. Gene güneş gezegenlerinin birer birer yörüngelerinden atlayarak güneş hükûmetinin son sınır bekçisi olan Neptün'ün yörüngesinden çıkarak salt boşluğa dalarlar. Açılırlar, açılırlar... Yörüngelerinin en uzak noktalarına ulaştıkları zaman güneşin manyetizması gene bunları birer birer o ihtişam ve sevgi yakınlığına çağırır.

Kuyruğuyla bize dokunacağı söylentileri çıkan Halley yıldızı 1835 yılında, yani bundan yetmiş beş yıl önce gene güneşin yakınından, yörüngesinin en yakın noktası olan o sevgi mıknaatısı noktasından geçmiştir. Gökyüzüne ait kayıtlara göre Halley'in güneş çevresinde her yetmiş beş yılda bir tam devir yaptığı anlaşılıyor..."

Bu sırada dinleyici hanımlar arasında bir gürültü kopar. İrfan Bey susar, kulak verir. Şu şamatayı iştir:

M.: “Aman sus, alık kadın!”

H.: “Ben neye olayım? Sensin alık!”

S.: “İkinizin de onar paralık aklınız yok!”

H.: “Kesin sesinizi de dinleyelim, bakalım bey daha neler söyleyecek...”

L.: “A, burasını hamama çevirdiniz! Konferansayı mı dinleyeceğiz, sizi mi? Bey anlattı, anlattı, tamam kuyruğa geldi, artık patladınız, duramadınız.”

H.: “Öyle kardeş, öyle... Tamam kuyruğu dünyaya çarpacağı zaman patırtıyı kopardılar...”

A.: “Merak etmeyiniz canım... Böyle lakırtıyla değil, küçük tövbede mi, yoksa aralık ayında mı gelip çarpacakmış? O zaman doya doya seyredersiniz.”

M.: “Biz bir söyledikse siz on söylüyorsunuz. Dünyanın yuvarlak olduğuna, bu uzayın içinde top gibi dolaştığına bir türlü aklı ermiyor da onu erdirmeye çalışıyorum.”

L.: “Onun aklı ermiyor da bakalım seninki eriyor mu?”

M.: “A, ben o kadar alık mıyım? Niçin ermeyecekmiş?”

L.: “Öyleyse anlat bakalım, mademki bu dünya yuvarlakmış, akşam sabah fırıldak gibi dönüyor da biz sokağa çıktığımız zaman niçin yuvarlanıp denize düşmüyoruz? Bu kadar çocuklara, köpek yavrularına neden bir şey olmuyor?”

H.: “Yaradan Mevla koruyor da onun için.”

L.: “Sen sus hanım, ben sana sormuyorum!”

C.: “Nafile gürültü etmeyiniz. Ne deseler hemen inanıverirsiniz. Hiç Erenköyü taraflarına gittiniz mi? Koskoca ovalar, kırlar, göz alabildiği kadar denizler... İşte dünya o değil mi? Bunun neresi yuvarlakmış? Gözüme mi inanayım, size mi?”

A.: “Aa... Yuvarlaktır elmasım, yuvarlak. Erenköyü’ne kadar ne gidiyorsunuz? Ne hacet... Aksaray’dan tramvaya bininiz, Beyazıt’a kadar o koca yokuşları çıktıktan sonra bir düzlük gelir. Çarşıkapısı’nı geçiniz, türbeden aşağıya bir iniş başlar. A, işte yusyuvvarlak!”

L.: “Hiçbiriniz gereği gibi anlayamamışsınız.”

C.: “Biz anlayamamışsak anlat bakalım, yuvarlağın üstünden niçin yere düşmüyoruz?”

L.: “A, ondan kolay ne var?”

C.: “Eh, hadi söyle...”

L.: “Hiç karpuzun, kavunun üstünde karınca gezdiğini görmediniz mi?”

H.: “A, öyle ya, öyle ya... Doğru. Duvarda, tavanda tahtakuruları nasıl düşmeden geziyorlar?”

S.: “Bizim köşkte asılı Yeni Dünya’nın üzerinde böceklerin her türlü geziniyor. Niçin aşağıya düşmüyorlar?”

C.: “A, bu nasıl lakırtı? Tahtakurusu, karınca başka insan başka. Tahtakurusu gezinir ama biz tavanda yürüyebilir miyiz? İlahi hanım...”

F.: “Tahtakurusu mu? O kör olasıcaı söylemeyiniz. Bizim Vefa’daki evde o kadar çoktu ki çamaşır ipinin üstünde cambaz gibi gezinirlerdi.”

Ş.: “Ya pire?... Pire?”

F.: “A, o daha marifetlidir. Sabahleyin yorganın üstünden tutmaya uğraşırken insanın parmaklarının arasından kurtulursa ta alına kadar hoplar... Pek atiktir.”

S.: “Ya öteki?”

F.: “Hangisi?”

S.: (F. Hanım’ın kulağına eğilerek) “Bit...”

F.: “Aman o musibeti söyleme! O miskin mundarı aklıma getirme!”

S.: “Nasıl miskin? Topalı yedi mahalleyi dolaşmış.”

B.: “Frengistan’da pireyi arabaya koşarlarmış, dayım söyledi.”

F.: “İşit de inanma! Hiç o minimini hayvan araba çekebilir mi?”

B.: “Arabaya deyip de koskocaman landoya koşmazlarmış ya?

Onun da kendine göre küçücük arabası varmış. Parayla ona buna seyrettirirlermiş.”

G.: “Maymunların da çalgı çaldıklarını işittim ama bunu duymadım.”

H.: “Ya bir ayı, şehirde bir güzel kıza âşık olmuş. Gazetede onu okumadınız mı?”

F.: “Hay sen sakla Rabb’im! Ayıdan pek korkarım.”

G.: “Ayının Çingene’yle homur homur güreştiğini seyretmedin mi hiç?”

F.: “Nesini seyredeyim? Benim ödüm kopar ayıdan...”

D.: “Ayı için şebeğin amcasıymış derler.”

F.: “Aman nesi olursa olsun, hoşlanmam!..”

D.: “A, ben şebeği pek severim. Ne kadar maskaradır. Hele o al cepkenini, püsküllü takkesini giyip de aynaya baktığı vakit gülmekten kırar geçirir.”

İrfan Bey bir zaman konferansını tatil etti. Karpuzdan pireye, pireden ayıya sözü aktarıp pek acayip bir mantık hafifliğiyle dünyanın yuvarlaklığının lehine, aleyhine fikir yürüten hanımların yargılarındaki saflığa kulak veriyordu. Bu tarafta şebeğin ayıyla akrabalığı bahsi kızıdırken biraz ötede üç dört genç kız arasında daha ateşli bir konuşma konusu açılmıştı.

N.: “Kuyruklu yıldız bu dünyaya çarparken sen Şevki’yle ne yapacaksın?”

T.: “Bilmem. Herkes ne yaparsa ben de onu yapacağım.”

N.: “Öyle günde birbirinizden ayrılmak olur mu?”

T.: “Ne yapayım? Eve mi alayım? Annem, babam görürse sonra bana ne derler?”

N.: “Kim görürse görsün! Kıyamet kopacak olduktan sonra insanın sevgilisiyle beraber bulunması gerekmez mi? O bir tarafta, sen başka bir tarafta öleceğinize ruhunuzu bir yerde teslim edersiniz.”

T.: “Aman sus, içim fena oluyor! Ölmesin, Şevkiciğime yazık değil mi?”

Z.: “O gece beraber bulunmamızı rica ederek Tayyar bana haber gönderdi. Ben de ‘Mümkün değildir.’ diye cevap verdim. Sonra gene, ‘O gece ben cumbanızın altından bir yere ayrılmam. Orada ölürüm.’ diye bir mektup geldi.”

N.: “Tayyar’dan gelen mektupları nereye saklıyorsun kardeş?”

Z.: “Yeni gelenleri yattığım odadaki perde kornişinin içine. Çünkü herkes uyuduktan sonra ben onları oradan alırım, okurum, okurum, okurum... Kornişin içinde çok mektup birikirse bizim sandık odasında bir tahta aralığı var, oraya tikiyorum. Geçende birkaç tanesini fare çekmiş. Daha uygun bir yer bulursam oraya kaldıracığım.”

N.: “Ne kadar tehlikeli? Ya birinin eline geçiverirse?”

Z.: “Geçsin, zararı yok. Tayyar imza koymaz, benim adım da yazılı değildir. Bana olduğu nereden belli olacak?”

N.: “O gene bellidir kardeş. Tayyar sana ta okula gidip geldiğin zamandan beri mektup yazardı. İşittiğime göre ona teyzesinin kızını vereceklermiş.”

Z.: “Çok uğraşıyorlar ama almaz ki... Biz birbirimize söz verdik.”

N.: “Ananız babanız sizi birbirinize vermedikten sonra sizin sözleşmeniz kaç para eder?”

Z.: “Niçin para etmesin? Kocaya annem varacak değil ya? Ben varacağım. Allah rahmet eylesin, bana büyük dadım anlatırdı. Birbirini almazdan önce babam da annemle böyle mektuplaşırlarmış.”

T.: “Onlar mektuplaşırlar da kızlarının mektuplaştığını istemezler. Tuhaf şey...”

N.: (R.’ye söyleyerek) “Seninkiyle hâlâ barışmadın mı?”

R.: “Barışmayacağım. İyice üzülün de ondan sonra.”

N.: “Yazıktır, yıldız çarpmadan barışınız bari de birbirinize dargın gitmeyiniz.”

Z.: “Salim Bey’den aldığım mektupları sen nereye saklıyorsun?”

N.: “Benimkilerde hiç tehlike yoktur.”

Z.: “Neden?”

N.: “Bilmez misin? Ben okuldan beri şifre kullanırım. Ne olduğunu ikimizden başkası anlamaz ki...”

Z.: “Biz de epeyce zaman şifre kullandık. Ama aceleye geldiği zaman şifre düzenlemek pek zor oluyor. Şimdi pek gizli şeyler yazmak gerektikçe şifreyle yazıyoruz.”

N.: “Kardeş, sen bir şey söylemiyorsun. Seninkinden ne haber?”

T.: “Geçen günü annemle beraber çarşıya gitmiştik. Orada gördüm. Arkamıza takıldı. Ha gelir, ha gelir... Git diye işaret ederim, gitmez. Annem anlayacak diye ödüm kopar. Ne korkular, helecanlar geçirdim!..”

N.: “Kuyruklu yıldız için ne diyor?”

T.: “Ben sağken hiç korkma. Vücudumu siper ederim, seksen kuyruklu yıldız da olsa sana bir zarar veremez diyor.”

N.: “Sen de bu zevzekliklere inanıyor musun?”

T.: “İnanayım, inanmayayım. Bilmem, kalbime bir kuvvet geliyor.”

N.: “Kız çılgın! Dünyaya kuyruklu çarptıktan sonra senin sıska Ratip’in sana nasıl siper olabilir?”

T.: “Niçin olsun sıska? Seninki de malağa benziyor. Geçenlerde kolacıda yakalığını görmedin mi? Tamam kırk iki numara değil miydi?”

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «Литрес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на Литрес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.